

LAURENȚIU ULICI: CARACTERUL EXEMPLAR AL ACȚIUNII CRITICE

Radu VANCU
Conf. dr., Universitatea „Lucian Blaga”
din Sibiu

Mulțumesc pentru invitație și mai ales pentru ideea acestui colocviu dedicat lui Laurențiu Ulici, despre care, din nefericire, se vorbește foarte puțin la douăzeci de ani după dispariția lui.

Acțiunea lui critică este, din păcate, n-aș spune aproape uitată, însă, în orice caz, văzută drept periferică, cumva inesențială pentru mersul literaturii române contemporane – și pierderea cea mai mare este că nu se mai vede *caracterul ei exemplar*. O să încerc să spun în ce cred eu că ar consta acest caracter exemplar al acțiunii critice a lui Laurențiu Ulici.

Înainte de orice, aș ține să se remarce că nu vorbesc doar despre critica lui, despre scrisul lui despre poezie, mai ales, ci de acțiunea lui critică, în care eu înglobez toată gesticulația în jurul literaturii pe care a produs-o Laurențiu Ulici și care este, în cazul lui, grăitoare și importantă în toată polimorfia ei. Pe de o parte, sigur, în primul rând, este scrisul despre poezie, cele câteva sute, poate chiar mii de cronici, de fapt, pe care el le-a dedicat debutanților în câteva decenii de activitate, strânse în cele patru volume de *Prima verba*. Este o atenție la începuturile literaturii, la cei care intră în literatură, care este deopotrivă sanitară și catalitică. E sanitară, pentru că desparte grâul de neghină, desparte postura de poet real de impostură; și este catalitică, fiindcă este esențial la vârsta aceea să știi că un critic profesionist are ochiul ațintit asupra scrisului tău, te citește, te validează și te creditează. Scriitorul are nevoie de un astfel de credit pentru a putea să crească repede și bine, iar în ce privește criticul care operează această încurajare a tinerilor, are nevoie de o anduranță extraordinară și de o generozitate teribilă. De regulă, critica e și o acțiune de punere în câmpul literar. N-a trebuit să vină Bourdieu să ne învețe asta. E un mod de a încerca să te instaurezi la intersecția axelor de putere, în nexurile care țin vie rețeaua literară, de regulă, tocmai în centrul ei, la intersecția unor nexuri cât mai consistent reprezentate. Or, debutanții nu

BDD-A31809 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:59:00 UTC)

au nicio putere simbolică în câmpul literar. Ei nu te pot răsplăti pe tine, criticul, cu diverse servicii, nu pot face niciun fel de *do ut des* pentru tine, nu pot fi în niciun fel utilitariști sau instrumentalizați. A scrie despre debutanți cu o asemenea tenacitate e un act de generozitate pură, pentru că nu ți se va întoarce sub formă de putere simbolică aproape în niciun fel. De regulă, criticii care fac cronică literară se manifestă invers, încearcă să scrie despre gloriile vremii, să le radă eventual, să își exerseze colții pe reputații cât mai înalte, pentru că așa se construiește această putere simbolică. Văd în generozitatea aceasta pură a lui Laurențiu Ulici, în atenția lui la debutanți, întinsă pe atâtea decenii și pe atâtea sute și, repet, poate chiar mii de cronici, un act de o noblețe care e însăși noblețea criticii literare. Acesta-i primul semn al acțiunii lui critice: noblețea dezinteresată pe care criticul trebuie s-o aibă pentru a fi critic.

Am auzit foarte frecvent teoria opusă, că un critic trebuie să fie cinic. În unele cazuri, trebuie să fie, e adevărat, dar cinic mai degrabă în sens etimologic, diogenian. Un cinic în sensul acela, tot nobil, în fond, în care Diogene, când i se oferă de către cel mai puternic împărat al vremii posibilitatea de a-și alege orice, îi cere lui Alexandru Macedon să nu-i răpească lumina, să nu stea în lumina soarelui revărsată înspre el. E o formă de curaj și o formă de obrăznicie, în fond, în raport cu puterea socială. E singura formă de cinism acceptabilă de către mine și pe care criticul trebuie să o aibă. Deci am auzit foarte frecvent această teorie după care criticul trebuie să fie rău, să muște, să-și exerseze colții, să aibă această maliție necesară fără de care nu poate să fie critic. Un grăunte de adevăr este și în asta. Un critic trebuie să poată respinge, un critic trebuie să poată să spună nu. Dar o calitate cel puțin la fel de importantă și despre care nu se vorbește deloc este această noblețe dezinteresată care vine din iubire pentru literatură și pe care Laurențiu Ulici o avea cu asupra de măsură.

Un alt semn al criticii lui este inteligența, ubicuă, proteică, întotdeauna adaptându-se la subiectul pe care-l discută, la tipul de poezie despre care scrie, la tipul de literatură pe care-l analizează. Este deja mitologizată inteligența socială a lui Laurențiu Ulici, inteligența lui ludică, plăcerea jocurilor, plăcerea condusului chiar. Îi plăcea să-și exerseze inteligența în toate materiile vieții, în toate manifestările – și tehnice, și culturale, și ludice, și de orice altă natură –, pe care viața i le pune la dispoziție, și asta se simte și în scrisul lui. Este permanent inteligent. O combinație, așadar, între generozitate, noblețe și inteligență.

BDD-A31809 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:59:00 UTC)

Apoi, vocația construcției. Să nu uităm că acest om a început o construcție foarte importantă, pe care n-a încheiat-o, cea a istoriei literaturii române contemporane. Nu o numește *istorie*, dar e limpede din felul în care arată primul volum, cel dedicat poeziei, că el avea în vedere o construcție sistematică în care să redea spiritul, *saeculum*-ul, *Zeitgeist*-ul literaturii române contemporane, un pariu similar, dacă vreți, cu ce face Eugen Simion în *Scriitori români de azi,* dar cu un plus de bosă teoretizantă la Laurențiu Ulici. Consider această vocație a construcției și această ambiție a marilor construcții un alt semn important al criticii lui.

Prin urmare, ca să rezum în intervenția asta a mea, mărcile care compun portretul spiritual al acțiunii critice a lui Laurențiu Ulici sunt următoarele: în primul rând, iubirea de literatură. Poate că pare superfluu să cer asta, dar mă uit în jurul meu și văd cu surprindere că prea puțini dintre noi, cei care ne facem o viață din literatură, pare că o și iubim. La Laurențiu Ulici, această iubire a fost aparentă, aparentă în sensul anglo-saxon, adică a fost vizibilă, a fost manifestă de la începutul până la sfârșitul vieții lui. În al doilea rând, pe lângă iubirea aceasta a literaturii, e noblețea investirii dezinteresate de sine, așa cum a făcut-o critica lui cu atâtea sute și sute de debutanți. În al treilea rând, plăcerea de a construi actul critic ca pe un joc al inteligenței, al inteligenței savurându-se pe ea însăși, al inteligenței iubind literatura și deopotrivă folosind literatura ca pe un mediu de manifestare. Apoi, în al patrulea rând, plăcerea construcției ample, plăcerea construcției monumentale, ambiția de a construi solid.

Nu am pomenit despre cariera lui administrativă la Uniunea Scriitorilor, care tot o plăcere a construcției reprezintă, tot o parte a acțiunii lui critice este, chiar dacă nu e vorba despre scris, ci de gesticulație culturală în sensul cel mai larg, tot un semn al gândirii lui critice și al acțiunii lui critice este. Iată, pe de o parte, e un critic *scouter*, un critic descoperitor de talente, pe de altă parte, e un critic antrenor, care, după ce a descoperit talentele le și antrenează, le și instruiește, face pe instructorul cu ele, urmărindu-le dezvoltarea, face pe preparatorul fizic și pe preparatorul spiritual, deopotrivă. Este un critic, apoi, hermeneut, un critic care analizează cu un mare gust al inteligenței fenomenele literare care îi vin sub ochi. Este un critic strateg prin ce a făcut la Uniunea Scriitorilor, prin jocul politic de asemenea, urmărind tot o modernizare a României, așa cum urmărea modernizarea literaturii române prin actul lui critic. Deci și un critic strateg, și un critic tehnician, și un critic analist sau, cum să-i spun, un om care gândește teoretic pe marginea actului

BDD-A31809 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:59:00 UTC)

critic, pentru că a scris și pagini substanțiale de critica criticii, este un critic complet de fapt.

Puține figuri atât de complete precum Laurențiu Ulici avem în critica noastră. Putem învăța și din ce a ratat. A ratat construcția literaturii române contemporane, a acestei istorii, cred, pentru că a început-o prea târziu, pe de o parte, și, pe de altă parte, pentru că s-a investit pătimaș, aproape furibund în toate celelalte domenii, simultan. Or, atunci când vrei să construiești și o operă solidă cred că trebuie să înțelegi că ai de-a face cu un maraton, nu cu un sprint, și, în cazul respectiv, să-ți dozezi energia în așa fel încât să-ți ajungă pentru a finaliza construcția amplă. Putem învăța din figura lui Laurențiu Ulici cum să fim profesioniști, cum să iubim profesionist literatura, cum să construim solid plecând de la literatură.

Există un critic american care-mi place mult și care cred că seamănă cu Laurențiu Ulici într-un fel, M.L. Rosenthal, un cronicar de poezie care urmărea poezia tânără și debutanții, așa cum a făcut-o și Laurențiu Ulici. I-a urmărit zeci de ani – Rosenthal a avut norocul să trăiască o viață mai lungă decât Laurențiu Ulici –, a scris de asemenea mii de cronici despre poezia americană, foarte influente. El a inventat termenul de *poezie confesională* sau *confesivă,* în cronica lui la Robert Lowell. A trecut și prin România în 1966, dar nu știu să fi scris despre asta, nu știu nici cu cine s-a întâlnit. Erau anii de afirmare a poeziei confesive în State, poate că în întâlnirile lui cu mediul literar din România va fi avut și câteva conversații despre asta. Ideea e că, la fel ca Ulici, Rosenthal a urmărit debutanții, a scris despre ei, a asistat, a fost și el un fel de critic moașă, așa cum și Ulici e un critic moașă, a asistat nașterea multor tineri poeți. Singura lui carte solidă, masivă, în afară de o introducere din opera lui Pound și o altă introducere în opera lui Yeats, singura lui carte solidă e o carte în care strânge mare parte dintre cronici, sunt vreo mie de pagini scrise mărunt de cronici despre poezie, care seamănă izbitor cu *Prima verba* a lui Ulici. Și, la fel ca și Ulici, acest critic foarte inteligent, acest critic foarte harnic, care iubea poezia extraordinar de mult, într-un fel, și-a ratat construcțiile ample, pentru că a iubit poezia atât de mult încât n-a mai și dozat efortul lui, a fost un fel de iubire autodistructivă pentru poezie, cea a lui Rosenthal. Într-un fel, și Ulici și-a ratat construcțiile ample, tocmai pentru că excesul lui de energie nu a fost investit rațional, în așa fel încât să-l ajute la definitivarea construcției. N-a avut și gramul de egoism necesar, dacă vreți, pentru a face acest lucru.

BDD-A31809 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:59:00 UTC)

Pe scurt, eu îndrăznesc să folosesc formula asta, e un *critic total,* pentru care critica însemna simultan și iubirea pentru poezie, și noblețea dezinteresată a investirii de sine în ceilalți, și pasiunea construcției, și plăcerea inteligenței în jocul cu literatura, și capacitatea de a gândi strategic actul critic, și acțiunea critică în înțelesul ei inclusiv extraliterar, adică de administrație culturală. Avem nevoie de astfel de figuri în cultura noastră, pentru că, dacă ne uităm în urmă, nu sunt multe, nu sunt mulți astfel de critici care să-și investească pasiunea atât de risipitor și atât de fertil și-n același timp atât de autodistructiv în literatură cum a făcut-o Laurențiu Ulici.

M-aș bucura să ne gândim mai des la acțiunea lui critică, să reflectăm la ce a construit, să înțelegem, și din izbânzile, și din insuccesele lui, cum se poate iubi profesionist literatura. Fiindcă, dacă facem asta, la rândul nostru, ne plătim datoria față de enorma lui investiție de timp, de energie și de pasiune în literatura română.

Rezumat: Autorul articolului relevă mărcile care compun portretul spiritual al acțiunii critice a lui Laurențiu Ulici: iubirea de literatură; noblețea investirii dezinteresate de sine în tineri; plăcerea de a construi actul critic ca pe un joc al inteligenței; plăcerea construcției ample, a construcției monumentale, ambiția de a construi solid. Rezultă portretul criticului total, pentru care critica înseamnă simultan și iubirea pentru poezie, și noblețea dezinteresată a investirii de sine în ceilalți, și pasiunea construcției, și plăcerea inteligenței în jocul cu literatura, și capacitatea de a gândi strategic actul critic, și acțiunea critică în înțelesul ei inclusiv extraliterar, adică de administrație culturală.

Cuvinte-cheie: Laurențiu Ulici, acțiune critică, iubire de literatură, noblețe, joc al inteligenței, construcție amplă, administrație culturală.

Abstract: The author of the article reveals the marks that form the spiritual portrait of Laurențiu Ulici's critical activity: love for literature; the nobility of self-investment; the pleasure of designing the critical act as a game of intelligence; the pleasure of the ample construction, the pleasure of the monumental construction, the ambition to build solidly. The result is the portrait of the total critic, for whom criticism means simultaneously the love for poetry, the selfless nobility of investing himself in others, the passion for construction, the pleasure of intelligence in the game of literature, the ability to think strategically the critical act, and critical action in its exclusively extraliterary meaning, namely of the cultural administration.

Keywords: Laurențiu Ulici, critical action, love for literature, nobility, game of intelligence, ample construction, cultural administration.

BDD-A31809 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:59:00 UTC)